

Van oude mensen

Dingen die voorbijgaan

Steeds meer zorginstellingen maken gebruik van mechanische huisdieren. Een robotkat kan de dementerende senioren die er gebruik van maken troost bieden en een aanknopingspunt zijn voor een praatje. Zeven levensverhalen over een tijd die ooit was.

TEKST JOHAN NEBBELING / FOTO'S ANNABEL OOSTEWEEGH

Een stuk of vijftig robotkatten en -honden heeft de Friese zorginstelling ZuidOostZorg in haar zorgcomplexen voor dementerende ouderen. De aaibare nepdieren geven de bewoners troost, ontspanning en plezier, zegt Roelfien Erasmus van ZuidOostZorg. „Onze medewerkers waren vanaf het eerste moment enthousiast. Zij zien met eigen ogen hoe de mensen reageren.”

Ruim een jaar geleden introduceerde ZuidOostZorg de robotdieren, die eigenlijk geen robots zijn maar eerder mechanisch speelgoed. „Ze maken geluid en reageren op aanrakingen, heel veel meer doen ze niet. Voor de meeste bewoners is dat genoeg. Vooral mensen die vroeger zelf huisdieren hadden, reageren er goed op. De dieren roepen herinneringen op. Sommige bewoners weten best dat de dieren niet echt zijn, maar daar zitten ze helemaal niet mee. En er zijn ook bewoners, vaak mensen die vroeger geen huisdieren hebben gehad, die er helemaal niets mee hebben.”

Mensen met dementie verliezen vroeg of

laat het vermogen om initiatief te nemen en interesse te tonen in anderen – een van de redenen waarom dementerenden vaak urenlang zwijgend bij elkaar kunnen zitten. De dementerende bewoners van ZuidOostZorg worden gestimuleerd de mechanische kat of hond op schoot te nemen, te aaien en er tegen te praten. Daar regeren andere bewoners dan vaak weer op. Erasmus: „Het is een heel eenvoudige manier om mensen met dementie te activeren.”

Inmiddels hebben sommige familieleden al een eigen robothond of -kat gekocht voor hun dementerende vader of moeder. Ze kosten tussen de 100 en 200 euro. Erasmus: „Niet duur, al gaat het natuurlijk bij de aantallen die wij nodig hebben toch om een flinke investering. En eeuwig gaan ze ook niet mee. Hygiëne is erg belangrijk, dus we hebben een speciaal reinigingsproces ontwikkeld. Maar op een gegeven moment worden ze zo vies dat we ze weg moeten doen.”

Soevereine en waardige grande dame

Metta Merkus-Kruit (80)

laat zich de kaas niet van het brood eten. Wat zij in haar kop heeft, heeft ze niet in haar kont. Dus als iemand iets doet wat haar niet bevalt, krijgt die dat te horen. In keurige bewoordingen, welbespraakt zelfs, maar duidelijk: hier is Metta niet van gediend!

Haar ziekte heeft veel van wie ze was verwoest. Ze raakt steeds de draad kwijt en een echt gesprek met haar is lastig te voeren. Maar in haar houding en gedrag valt nog de doelmatige en ietwat strenge Haagse verpleegkundige van weleer te herkennen. Haar humor heeft ze behouden. Die kan soms een tikje vilein zijn, zoals het een grande dame betaamt, maar haar glimlach maakt alles goed. Vaak memoreert ze haar vader. Die, vertelt ze vol overtuiging, komt bij haar op bezoek om haar raad en advies te geven. „Zo'n lieve man.”

Ze was getrouwd, maar kreeg geen kinderen. Haar liefde richtte ze op haar poezen. Een stuk of wat liepen er altijd wel door haar huis. Doris heetten ze, en Stippie, Poekie, Snoepie en Mieke. Wat was ze woedend toen ze haar geliefde dieren moest achterlaten, omdat ze niet langer thuis kon wonen. Nu streelt ze de robotkat op haar schoot en fluistert: „Je bent een schatje, ja een schatje.” Als ze even later naar haar kamer vertrekt, zegt ze: „Ach, ik heb niks met dat beest.” En glimlacht.

Ans Merkus is streng, maar tegen de poes fluistert ze lieve woordjes. „Ach, schatje.”

Met haar blik in de verte strijkt Anke de Boer gedachteloos de poes op haar bank door de haren. Niemand kent nog haar gedachten.

Een eenvoudig en toch rijk leven

Het leven hoeft niet groots en meeslepend te worden geleefd om rijk en vol te zijn. Al heeft **Anke de Boer (94)** er zelf nog amper besef van, haar eenvoudige leven op het Friese platteland is vervuld van liefde en zorg. „Ze is een ontzettend lieve moeder”, zegt haar zoon.

Anke wordt geboren als oudste van tien kinderen op de boerderij van haar vader, een keuterboertje in Hildenberg, bij Appelscha. Het is armoe troef en Anke werkt van jongs af aan mee op de boerderij. Geld om door te leren is er niet.

Ze trouwt met een boerenarbeider en krijgt drie zonen. Het is sappelen. Pas later, als haar man een vaste baan krijgt op de glasfabriek, krijgen ze het beter. Maar ze betalen er een hoge prijs voor. Op 73-jarige leeftijd overlijdt hij aan kanker, net als opvallend veel van zijn collega's.

Anke leeft vanaf dan alleen, maar geniet volop van de gezinnen van haar zonen. In 2016 merken die dat het niet goed met haar gaat. Ze begint dingen te vergeten en wordt een gevaar voor zichzelf. Aan opname in een verpleeghuis is niet te ontkomen.

Sindsdien wil ze nog maar een ding: naar huis. Keurig gekleed en gekapt wacht ze, zonder woorden dromend van een plek die alleen nog bestaat in haar door dementie verwoeste brein.

Een ontzettend lieve doener

De schoolkinderen die elke dag door weer en wind langs hun huis iets buiten Drachten fietsten, wisten: als je onderweg een lekke band krijgt, bel je gewoon aan bij mijnheer Stoker. Die plakt, als hij thuiskomt van zijn werk, niet alleen het lek, maar brengt je fiets ook thuis.

Zo was **Jan Oene Stoker (88)**, vertelt zijn zoon. „Mijn vader stond altijd voor iedereen klaar.” Jan Oene is een stille man. Nu meer dan ooit, want praten gaat niet meer. Hij zit in zijn stoel in de huiskamer in het verpleeghuis en kijkt om zich heen. Hem ontgaat niets, maar door zijn ziekte begrijpt hij steeds minder. Lopen kost hem grote moeite.

Rustig is Jan altijd geweest. Geen prater, een doener. Hij trouwde, kreeg kinderen en werkte decennialang bij Philips in Drachten. Stilzitten kon hij niet. Altijd in de weer: tuinieren, knutselen, erop uit met vrouw en kinderen. Op de fiets, want pas op latere leeftijd haalde hij zijn rijbewijs. Vanaf toen reed hij overal naartoe.

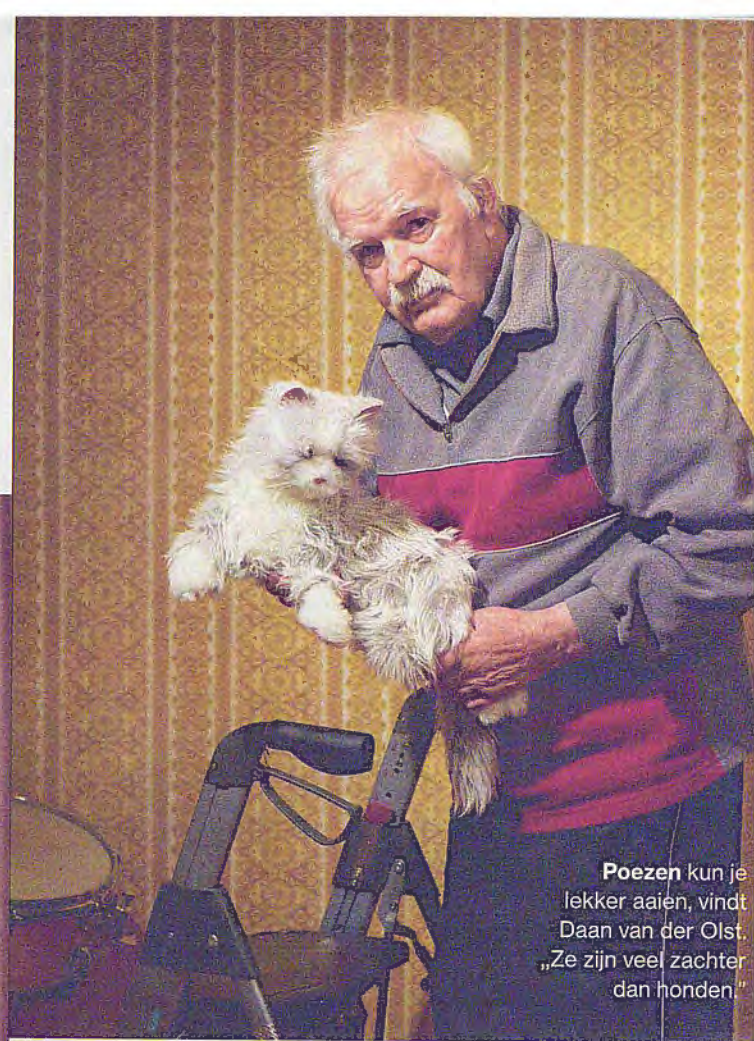
Sportief was hij ook. Drie keer reed hij de Elfstedentocht. En in 1948 was hij een van de oprichters van voetbalvereniging Drachtster Boys, waar hij jaren in het eerste elftal speelde.

Maar bovenal was hij – en is hij nog steeds – een ontzettend lieve vader, zegt zijn zoon met tranen in de ogen. „Hij is gewoon een heel goede man. Als kinderen zijn we door én met hem erg verwend.”

Op zijn spaarzame wandelingetjes door het verpleeghuis neemt Jan Oene Stoker de hond soms mee op zijn rollator.

‘Mijn vader stond altijd klaar’

Poezen kun je lekker aaien, vindt Daan van der Olst. „Ze zijn veel zachter dan honden.”

De levensgenieter met de poppen

Op de kamer van Daan van der Olst (78) hangt een foto uit betere tijden. Daan kijkt zorgeloos in de camera, een pilsje in de hand. „Hij was een echte levensgenieter”, zegt zijn verzorgster. „Iemand die het leven ten volle heeft geleefd.”

In het verpleeghuis krijgt Daan weinig bezoek, praat hij amper met de andere bewoners en schuifelt meestal in zijn eentje door de gangen achter zijn rollator. Hij is vriendelijk tegen iedereen, maar wordt het liefst met rust gelaten. Niemand weet veel van hem. Tot zijn verhuizing naar het verpleeghuis woonde Daan in Zwolle. Hij heeft weinig familie en is nooit getrouwd geweest, maar had wel vriendinnen. En hij hield van vissen, heeft hij weleens verteld.

Als je tegen Daan praat, kijkt hij je aan met een onderzoekende blik die verradt dat hij je probeert te doorgronden. Daarna zie je bijna hoe in zijn hoofd de radertjes draaien om een antwoord te formuleren. Het duurt even, maar vaak is het antwoord opvallend raak en doorspekt met een droog gevoel voor humor. „Bevalt het je hier, Daan?” Met glimmende oogjes: „Ach, ze zijn allemaal gek.”

In het mandje van zijn rollator sjuwt hij regelmatig twee babypoppen met zich mee. Niemand weet waarom. „Het is maar voor de lol”, zegt hij. Waarom mogen anderen er dan niet aankomen? Ook dat weet niemand. Of het moet zijn moeder zijn. Want die, vertelt hij samenzweerderig, komt elke dag over in een vliegtuig en zwaait dan van bovenaf even naar hem.

Stralende pretoogjes

„Zilv'ren draden tussen 't goud..." IJl klinkt haar stem door de gangen van het verpleeghuis waar ze sinds juni woont. Van de honderden liedjes die ze ooit uit haar hoofd kende, kan **Catrien Schimmel (83)** er nog maar één zingen en spelen op de piano.

Muziek was altijd in haar leven. Op de boerderij van haar vader groeide ze op met de piano. Haar vader en moeder, haar broers en zusters: iedereen bespeelde een instrument. Later kregen ook haar kinderen muziek met de papepel ingegoten.

Ze was actief in de gemeenschap en de kerk. Ze verzorgde catechisatielessen en richtte een kinderkoor en een kerkkoor op, dat nog bestaat en waarin ze elke week – op haar manier – meedoet. „Ik zing nog als een lijster." Achter haar bril stralen haar pretoogjes.

Voor haar trouwen volgde Catrien een opleiding tot kinderverzorgster. Na haar huwelijk richtte ze zich op de veehandel van haar man en op haar gezin. Altijd in de weer met de dieren en de kinderen.

„Ze is een heel lieve, gezellige en zorgzame vrouw", zegt haar dochter. „Ik heb haar altijd alleen maar positief en blij gezien." „Ze deed van alles met ons: zingen, spelletjes, knutselen, de kalveren voeren", zegt haar zoon.

Catrien moet lachen om die lieve woorden. „Ja, ik huppel nog mee." En weer stralen die pretoogjes.

Als Catrien Schimmel op de piano speelt, luisde de poes toe. „Hij vroet het zeker met

Geeske Dikkens laat de poes graag delen in haar goede humeur. „Hij hoort er toch ook bij?”

Een blije stuiterbal

Haar kinderen vertrouwen het niet meer, hun moeder alleen in haar huisje. Het was beter en veiliger dat ze naar het verpleeghuis ging. Daar zit **Geeske Dikkens (94)** nu een paar weken. Vervelend? Welnee, zo zit Geeske niet in elkaar. Ze laat haar goede humeur niet bederven. Nergens door.

Friezin in hart en nieren is ze, geboren in Haulerwijk, waar ook het verpleeghuis staat. Ze is er de op een na de oudste. „Het bevalt me hier prima hoor, de saamhorigheid en de vriendelijkheid. We kunnen lekker buiten in de zon zitten.” Tegen een van haar verzorgsters: „Jullie zijn fantastisch voor mij, ik vind het heel fijn dat ik hier mag zijn. En ik hoop dat ik heel lang mag blijven, dan word ik heel oud.”

Vroeger, voor haar trouwen, werkte ze in het confectie-atelier. Een mooie tijd was dat. „We moesten hard werken, maar ik vond het leuk.” Nu leest ze graag ‘boerenromans’, liefst in het Fries, haar moedertaal.

Een en al positieve energie is Geeske, een stuiterbal vol levensvreugde die het leven neemt zoals het komt. Ook als dat leven zich van zijn grimmigste kant laat zien. Zoals toen haar enige dochter plotseling overleed. Op 24-jarige leeftijd viel ze zomaar dood neer. „Dat is het ergste wat je kan overkomen”, zegt Geeske. Heel even trekt een donkere wolk langs. Maar bijna meteen schijnt de zon weer in haar ogen. Want, zegt ze: „Piekeren, wat heb je eraan? Ik ben liever blij en vrolijk.”

Lief boefje op leeftijd

Haar grote helderblauwe ogen stralen. **Sietske Weening (94)** houdt wel van aandacht. Als een volleerd model poseert ze voor de fotografe. Koket, een beetje schalks zelfs volgt ze haar aanwijzingen op. Ze geniet nu ze even weer in het middelpunt van de belangstelling staat. Dit is háár moment.

Sietske Weening is ondeugend, zeggen haar verzorgsters. Een lief boefje. Ze zet graag de boel een beetje op stelten en brengt leven in de brouwerij. Praten, dansen, zingen: dat is Sietske. Van de meeste liedjes is ze de tekst vergeten, maar Piet Hein kent ze nog. Dat wil ze wel even demonstreren: „Piet Hein, Piet Hein zijn naam is klein”, klinkt het.

Sietske, geboren Friese, is gek op kinderen. Als er schoolkinderen uit de buurt op bezoek komen in het verpleeghuis, is zij de eerste die erop afstapt. Raar is dat niet, want ze heeft in haar werkzame leven heel wat kinderen op de wereld gezet. Ze was baakster van beroep, vroedvrouw.

Ze weet nog dat niet al die kinderen het redden. Sommigen stierven aan tbc, zoals ook een paar van haar broers en zusters aan die ziekte overleden. Op haar kamer staat een foto van haar inmiddels overleden vriendin, die ze ontmoette in het verpleeghuis. „Ik mis haar”, zegt ze.

Dat de robothond in haar handen niet echt is, weet ze best. Het maakt haar niet uit. Evengoed aait ze zijn zachte vacht, drukt haar in zijn oor en fluistert lieve woordjes. „Ah, lief poesje.”

Sietske Weening weet best dat de hond niet echt is. Ze wijst op de aan- en uitknop. „Maar hij is toch lief.”

Je vriend op ruim twee uur treinen,
dat valt niet altijd mee.

Vertrouwen

Nieuwe Liefde is verhuisd. Woonde hij eerst nog op een klein uurtje treinen afstand, dat is nu twee uur en een kwartier geworden. Een nieuwe, leukere baan. We hoefden er niet eens lang over te praten. Werkgeluk is essentieel in het leven, vinden we allebei, dus ja, natuurlijk moest hij deze kans pakken.

Toch was ik er weken wiebelig van. Ik had wel stoer meegeknipt toen we concludeerden dat we dit aankonden samen, ook al zouden we elkaar minder zien. Maar redde we het echt wel? Hij is een heel nieuw leven aan het opbouwen, daar in die andere stad. Wie weet wie hij allemaal tegenkomt, zonder mij. Ik kan niet elk weekend naar hem toe, hij niet elk weekend naar mij. En een avondje heen en weer zit ook er niet meer in. Stiekem had ik nog dromen over samenwonen, maar die staan nu sowieso in de ijskast.

We bellen veel, dat helpt. Maar na een paar weken zit ik toch huilend bij hem op de bank. Agenda-technisch blijken we niet van hetzelfde slag. Als het aan mij ligt, kijken we alvast tien weekenden vooruit, dan weet ik tenminste waaraan ik toe ben. Hij vindt een paar dagen al genoeg, je weet maar nooit wat er nog allemaal gebeurt. Maar erger, hij lijkt het niet zo vervelend te vinden dat we daardoor dagen mislopen waarop we samen hadden kunnen zijn. Ik suggereer voorzichtig

wat data, maar als er niet veel respons komt, krijg ik het gevoel dat ik de enige ben die moeite doet om elkaar nog te kunnen zien.

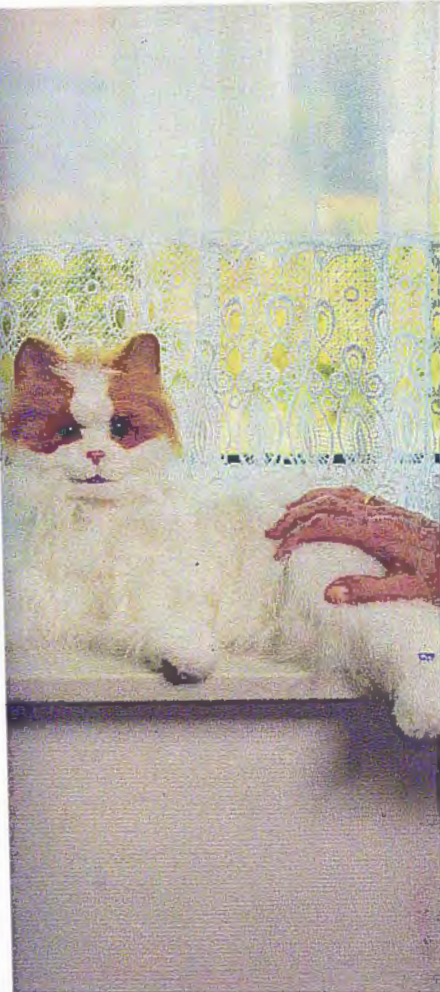
Als ik dat er al snottend heb uitgegooid, kijkt hij me vragend aan. „Hoe kan je nou denken dat ik geen zin heb om je te zien? Je weet toch dat ik jou ook mis?” Nee, zeg ik, dat weet ik helemaal niet.

Het is de klassieke fout. Ik denk te weten wat hij bedoelt zonder het te vragen, en net zo hard andersom. Hij slaat een arm om me heen en strijkt over m'n haar. „Heb nou maar een beetje vertrouwen in ons.”

Dat blijkt goede raad. Hij kijkt iets meer vooruit, ik laat het iets meer los. En bijna elk weekend een filmmomentje op het perron, dat heeft toch ook wel wat.

Monica Beek (41) is journalist. Ze woont samen met haar dochters van 8 en 10 en heeft een vriend.

Sociale robots

Ontlastend voor zorgverleners

Ze heten **Paro**, **MiRo**, **JustoCat**, **Zora** of **Fujitsu** en zijn steeds vaker te vinden in verpleeghuizen. Het zijn veelal zachte, aanbare 'sociale robots' die erop zijn gericht mensen met dementie – maar bijvoorbeeld ook kinderen met autisme – te stimuleren, te activeren en troost te bieden. Sociale robots in de zorg worden ook ingezet om menselijke zorgverleners te ontlasten.

Meestal doen deze robots niet heel veel meer dan met geluid ('miauw!') en bewegingen reageren op aanrakingen en stemmen. Sommige, zoals de menselijke **Zora**, zijn geavanceerder en kunnen echt communiceren en voorlezen of bewegingsoefeningen geven.

Sociale robots zijn overigens niet te vergelijken met de veel geavanceerdere medische robots, die bijvoorbeeld assisteren bij complexe operaties of medische diagnoses (helpen) stellen.